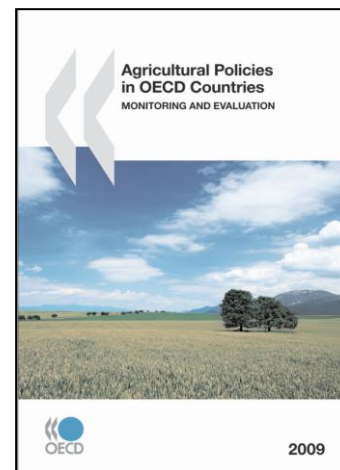

Agricultural Policies in OECD Countries 2009: Monitoring and Evaluation

Summary in Czech

Zemědělská politika v zemích OECD v roce 2009: monitorování a zhodnocení

Přehled v českém jazyce

Exekutivní shrnutí

*Dotace výrobcům v zemích
OECD jsou na nejnižší úrovni
od roku 1986...*

Pro rok 2008 činil odhad dotací výrobcům v zemích OECD přibližně 265 miliard USD nebo 182 miliard EUR – měřeno odhadovanou podporou výrobců (*Producer Support Estimate – PSE*). To odpovídá 21 % celkových hrubých příjmů zemědělských výrobců v zemích OECD a představuje pokles z 26 % v roce 2006 a 22 % v roce 2007. Aktuálně sledovaná míra dotací výrobcům je nejnižší od poloviny osmdesátých let.

... a do značné míry odráží silné výkyvy světových cen.

Pokles dotací v roce 2008 byl stejně jako v předchozím roce způsoben převážně výjimečně vysokými světovými cenami zemědělských komodit spíše než jednoznačnými reformami politik na vládní úrovni. Přes pokles v druhé polovině roku 2008 zůstaly světové ceny celkově nad dlouhodobými průměry. Při vysokých světových cenách generovaly politiky na podporu domácích cen a proticyklické dotace menší převody a celkové dotace výrobcům se snížily. Zkušenosti z minulosti i nedávné doby však naznačují, že jakmile světové ceny začnou klesat z extrémně vysokých úrovní, začne být znovu uplatňována ochrana hranic a dotace domácích cen.

Globální ekonomika byla v roce 2008 těžce zasažena krizí...

Zkoumané období se vyznačovalo výjimečným vývojem globální ekonomiky. Situace na finančních trzích se od poloviny roku 2008 dramaticky zhoršila. Důvěra podniků a zákazníků i ceny akcií se celosvětově zhroutily, snížila se průmyslová výroba i obchod a vzrostla nezaměstnanost. Ekonomický růst v zemích OECD se v roce 2008 výrazně zpomalil, přičemž skutečný HDP v druhé polovině roku v několika zemích poklesl. Hloubka a rozsah hospodářských problémů nemají za posledních 60 let obdobu.

... když ceny komodit začaly klesat z historicky nejvyšších cen.

Finanční krize propukla ve chvíli, kdy nominální ceny komodit dosahovaly historicky nejvyšších hodnot. Ceny komodit v průběhu roku 2007 rychle stoupaly a v polovině roku 2008 dosáhly extrémně vysokých úrovní. Vzestup cen ostře podtrhl sociální dopady nestability trhu s komoditami. Výrazně vzrostly obavy před negativními dopady vysokých cen potravin na míru chudoby a nedostatku potravin ve světě. Cenové trendy se v polovině roku 2008 prudce zvrátily a ceny komodit klesly na úroveň počátku roku 2007.

Zemědělství si v době krize může vést lépe než jiné sektory.

Důsledky finanční a ekonomické krize pro zemědělský sektor se stále rozvíjejí. Dopady krize na jednotlivé sektory budou do značné míry záviset na tom, nakolik tyto sektory budou vystaveny

zpřísněným úvěrovým podmínkám a klesající poptávce. V těchto ohledech by si zemědělství v zemích OECD mělo vést lépe než jiné sektory díky relativně nižšímu vlivu finančních opatření, poptávce, která tolik nereaguje na pokles příjmů, stávající nastavení dotačních politik a v některých případech i díky výnosům nahromaděným během období vysokých cen. I přes pravděpodobnou vyšší odolnost bude zemědělství nejspíše procházet úpravami v kontextu úprav ekonomiky jako celku a zvýšené nestálosti cen komodit. Větší dopad na ekonomiku venkova bude mít pravděpodobně ztráta pracovních míst v nezemědělských sektorech, která sníží zaměstnanost mimo oblast zemědělství a omezí výdělkové příležitosti pro zemědělce a další venkovské domácnosti.

Nestabilita trhu a ekonomická krize vyvolaly jednorázová politická opatření.

Vlády v zemích OECD reagovaly na nestálost cen komodit a finanční tlaky způsobené krizí. Některé vlády se pokusily zmírnit dopady vysokých světových cen na spotřebitele zavedením snížených tarifů a omezení vývozu zemědělského a potravinářského zboží. Některé rovněž omezily dovozní tarify na zemědělské vstupy, zavedly dotace vstupů nebo poskytly přímé dotace konkrétním dílčím zemědělským sektorům. Podobná opatření byla přijata v mnoha nových a rozvojových ekonomikách. Skutečné dopady těchto opatření nejsou jasné. Opatření přijatá v mnoha zemích nebyla zacílena specificky na chudé spotřebitele a lze očekávat, že ve skutečnosti přispějí k nestabilitě na globálním trhu. Na konci roku 2008, kdy již byla závažnost finanční a ekonomické krize zřejmá, některé země OECD oznámily nebo zavedly speciální opatření k uvolnění finančních tlaků v sektoru, včetně přednostního poskytování úvěrů, daňových úlev a dalších forem přímé podpory.

Několik zemí OECD se shodlo na důležitých změnách v politice...

V některých zemích také došlo k významnému rozvoji rámců zemědělské politiky. V Evropské unii byla dokončena kontrola „zdravotního stavu“ společné zemědělské politiky a bylo dosaženo pokroku v reformách mnoha sektorových režimů. USA schválily nový zemědělský zákon pro období 2008–2012, tzv. Food, Conservation and Energy Act (Zákon o potravinářství, ochraně přírody a energetice). V Kanadě bylo dosaženo dohody o prvcích řízení obchodních rizik v rámci růstového programu Growing Forward na období 2008–2013.

... při zavádění reformy však nepostupují stejně rychle.

Změny v Evropské unii naznačují další krok v oddělení dotací od výroby, představovaný rozšířením systému jednotných plateb (SPS). Členskými státy EU je poskytována vyšší flexibilita při utrácení určitých fondů přesunutých z programu SPS. To může vést k lepšímu zacílení politik, ale zároveň to pro členské státy vytváří nové úkoly při navrhování a zavádění lépe zacílených opatření. Nový zemědělský zákon v USA nepředstavuje radikální změnu politiky, ale rozšiřuje počet komodit, u nichž lze nárokovat dotace, zvyšuje některé úvěrové sazby a cílové ceny a zavádí volitelný proticyklický program ACRE založený na výši výnosů. Vezmeme-li v úvahu nejistotu ohledně budoucích cen a způsob fungování programu ACRE, jsou tržní efekty v této fázi nejisté.

Politiky se zaměřují zejména na řízení rizik...

Evropská unie otevřela možnosti pro společné financování dotací na pojištění a vzájemné fondy a některé nové členské státy EU zavedly vládou financované dotované programy pojištění. Další země také zintenzivnily opatření týkající se rizik, včetně revidování a doplnění proticyklických programů v novém zemědělském zákoně v USA a rozšíření pojištění proti živelním pohromám v Koreji. Mnoho zemí OECD, zejména Kanada, rozvíjí stabilnější rámce pro pomoc při živelních pohromách, ačkoli některá jednorázová podpůrná opatření zůstávají stále v platnosti. Efektivita nových politik zaměřených na řízení rizik, pokud jde o jejich četnost, množství uvažovaných dotací, deformace výroby a potenciální vytěsnění jiných strategií řízení rizik, si ještě vyžádá systematické hloubkové vyhodnocení.

... ale také na změny klimatu a udržitelnost v oblasti zemědělství a ochrany životního prostředí.

Rostoucí pozornost si v zemích OECD získávají změny klimatu a dostupnost vodních zdrojů. Některé země navýšily veřejné prostředky na výzkum a monitorování změn klimatu nebo zavedly strategie a opatření pro přizpůsobení zemědělství. Mnoho zemí i nadále využívá řadu politických postupů k rozšíření výroby energie z obnovitelných zemědělských krmných plodin, i když přetrvává nejistota ohledně jejich vlivů na poptávku po těchto komoditách, spotřeby vody a snižování emisí skleníkových plynů. Další prioritou zůstává ochrana půdy a životního prostředí. Některá nová opatření v oblasti zemědělství a ochrany životního prostředí také zahrnují lepší hospodaření s vodními zdroji, snížení znečištění, ochranu biodiverzity a ochranu krajiny.

Mnoho zemí uzavřelo bilaterální a regionální dohody.

V roce 2008 pokračovala intenzivní práce na přípravě modalit dalších závazků v zemědělství v rámci Rozvojového programu z Dohy Světové obchodní organizace. Prozatím nebylo dosaženo žádné multilaterální dohody. Na setkání zemí skupiny G20 v březnu 2009 však zástupci těchto zemí potvrdili svůj závazek pracovat na ambiciózním a vyváženém zařazení Rozvojového programu z Dohy Světové obchodní organizace. Uprostřed pomalu postupujícího vícestranného vyjednávání se řada zemí OECD snaží uzavřít nové bilaterální a regionální obchodní dohody.

Celkové náklady na zemědělskou podporu ve všech zemích OECD klesly...

V letech 2006–2008 byla celková podpora zemědělského sektoru, zahrnující dotace výrobcům (PSE), dotace na všeobecné služby v zemědělství jako výzkum, infrastruktura, dohled, marketing a reklama a také subvence spotřebitelům, odhadována na 368 miliard USD (271 miliard EUR). To odpovídá 0,9 % HDP v zemích OECD, což představuje pokles z 2,5 % v letech 1986–1988. Snížené náklady na zemědělskou podporu rámci ekonomiky jako celku jsou charakteristické pro všechny země OECD a primárně jsou odrazem klesajícího podílu zemědělství na jejich HDP.

... s vlastní produkcí jsou spojeny nižší dotace...

Spolu s poklesem relativní úrovně dotací se mění i způsoby jejich poskytování. Méně dotací je nyní poskytováno na základě výstupu komodit nebo proměnlivých vstupů. Naopak rostoucí počet dotací je poskytován na základě jiných parametrů, například na základě rozlohy půdy nebo počtu zvířat, a s ohledem na historické či fixní úrovně těchto parametrů. Omezení dotací na základě výstupů se zřetelně projevuje zužujícím se rozpětím mezi domácími a zahraničními cenami, které poklesly z 50 % v letech 1986–1988 (průměr pro země OECD) na 16 % v letech 2006–2008, ačkoli v posledních letech zde hrály důležitou roli i vysoké světové ceny.

... a větší počet plateb dává zemědělcům větší flexibilitu, včetně nepovinné výroby.

Některé nedávné programy ještě více oddělují dotace od výroby. Platby zemědělcům jsou méně vázány na výrobu konkrétní komodity a mohou být poskytovány buď za skupinu komodit, nebo za jakoukoli komoditu. V letech 2006–2008 dále

pocházela přibližně jedna čtvrtina celkových dotací pro výrobce v zemích OECD z programů, které zemědělce nezavazovaly k výrobě jakékoli komodity pro čerpání dotací, zejména formou přímých plateb v USA nebo jednorázových plateb v Evropské unii. Dotace na konkrétní komodity jsou však stále významné u rýže, cukru a některých živočišných produktů. V případě rýže představovaly v letech 2006–2008 dotace 60 % celkových příjmů producentů rýže.

Dotací politiky ve zvýšené míře vyžadují, aby zemědělci přijali určité výrobní postupy.

Dotace jsou čím dál více podmíněny požadavky na to, aby zemědělci dodržovali určité výrobní postupy, které jsou zaměřeny na obecnější cíle, jako je ochrana životního prostředí, dobré životní podmínky zvířat nebo bezpečnost potravin. V letech 1986–1988 představovaly platby zahrnující splnění takových požadavků v zemích OECD 4 % celkových dotací výrobcům. Tento podíl vzrostl letech 2006–2008 na 32 %, přičemž většina těchto plateb byla poskytnuta v Evropské unii. Mezi zeměmi OECD poskytují nejvyšší podíl (téměř 50 %) celkové podpory výrobcům s určitým omezením vstupů Evropská unie, USA a Švýcarsko.

Navzdory omezením převažuje i nadále nejvíce deformující forma podpory a reformy jsou v jednotlivých zemích nerovnoměrné.

Navzdory výraznému poklesu úrovně dotací i podílu potenciálně nejvíce deformujících forem podpory převládají ve většině zemí OECD stále politiky, které jsou pokládány za nejvíce deformující. Dotace založené na výstupu (které také zahrnují ochranu hranic) a dotace založené na neomezeném využití proměnlivých vstupů tvořily v letech 2006–2008 56 % celkových dotací výrobcům v zemích OECD. Reformy jsou nerovnoměrné: zatímco některé země v zavádění oddělených dotací již pokročily, jiné jsou na úplném začátku. Míra dotací v zemích OECD se v letech 2006–2008 výrazně lišila: na Novém Zélandu představovala 1 %, v Austrálii 6 %, v USA 10 %, v Mexiku 13 %, v Kanadě 18 %, v Turecku 21 %, v Evropské unii 27 %, v Japonsku 49 %, na Islandu 58 %, ve Švýcarsku 60 %, v Koreji 61 % a v Norsku 62 %.

Současné ekonomické a tržní podmínky vytvářejí nové výzvy...

Globální ekonomická krize, zostřená konkurence při získávání vzácných zdrojů, zvýšená nestabilita cen a vzrůstající obavy o zajištění potravinové bezpečnosti ve světě představují pro tvůrce politických programů nové výzvy. Současné vládní snahy podporovat ekonomické aktivity se také výrazně projevují na fiskálních možnostech mnoha zemí. S odcházející recesí budou vlády mnoha zemí postaveny do obtížných fiskálních situací, což si zřejmě vyžádá další revizi politiky v jednotlivých sektorech mnoha oblastí, včetně zemědělství.

... a nové příležitosti pro reformy politických programů.

Při pohledu do budoucna by tyto podmínky mohly představovat pro vlády příležitost upravit své politické programy tak, aby reagovaly na vývoj politických cílů v oblasti ekonomiky, sociální problematiky a ochrany životního prostředí.

© OECD 2009

Tento přehled není oficiálním překladem OECD.

Reprodukce tohoto přehledu je povolena, jsou-li uvedena autorská práva OECD a název původní publikace.

Vícejazyčné přehledy jsou překlady výtahů z publikací OECD původně publikovaných v angličtině a francouzštině.

Jsou zdarma k dispozici v internetovém knihkupectví OECD: www.oecd.org/bookshop/

Další informace vám poskytne Odbor pro legislativu a překlady při OECD, Ředitelství pro veřejné záležitosti a komunikaci: e-mail: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Navštivte naši internetovou stránku: www.oecd.org/rights/

